

Konzumácia legálnych a nelegálnych drog u žiakov základných škôl

PhDr. Marianna Pétiová, PhD.

Ústav informácií a prognóz školstva
Bratislava

Kľúčové slová:

Žiaci základných škôl, fajčenie tabakových výrobkov, konzumácia alkoholických nápojov, experimentovanie s nelegálnymi drogami

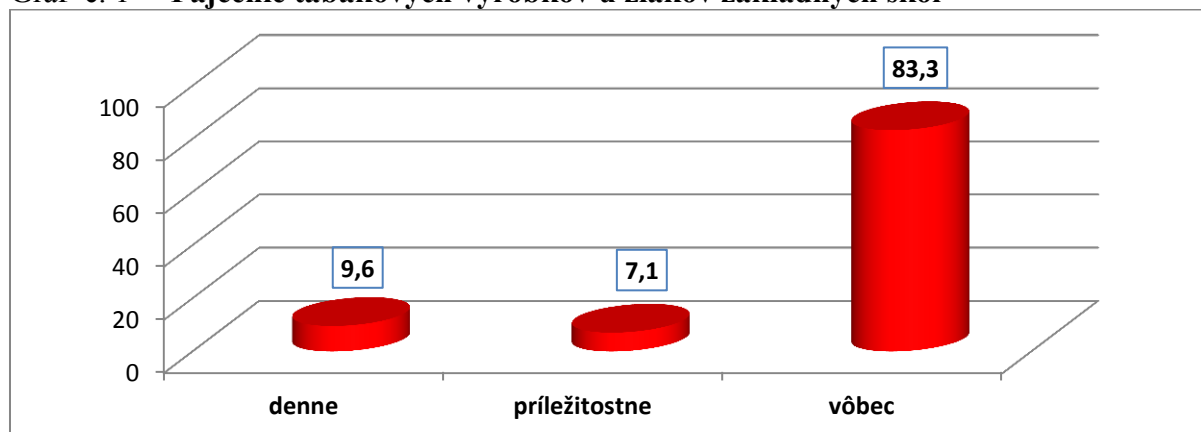
Anotácia

V článku sú prezentované výsledky výskumu konzumácie legálnych a nelegálnych drog u žiakov 7., 8. a 9. ročníkov základných škôl a cieľom zachytiť a porovnať celkové vývojové trendy názorov a postojov žiakov základných škôl k užívaniu týchto zakázaných látok. Výskum bol realizovaný s finančnou podporou MŠ VVaŠ SR a zúčastnilo sa ho 732 žiakov základných škôl vo veku od 12 do 16 rokov.

1. Fajčenie tabakových výrobkov

V súbore žiakov základných škôl fajčilo denne 9,6% respondentov a občas si zapálilo cigaretu 7,1% opýtaných. K nefajčiarom patrilo až 83,3% žiakov základných škôl, pričom v tejto skupine viac než tretina opýtaných už v minulosti skúšala fajčiť a 14,5% opýtaných predtým fajčilo, ale už s tým prestali. S fajčením tabakových výrobkov nikdy neexperimentovalo len 36,3% respondentov.

Graf č. 1 **Fajčenie tabakových výrobkov u žiakov základných škôl**

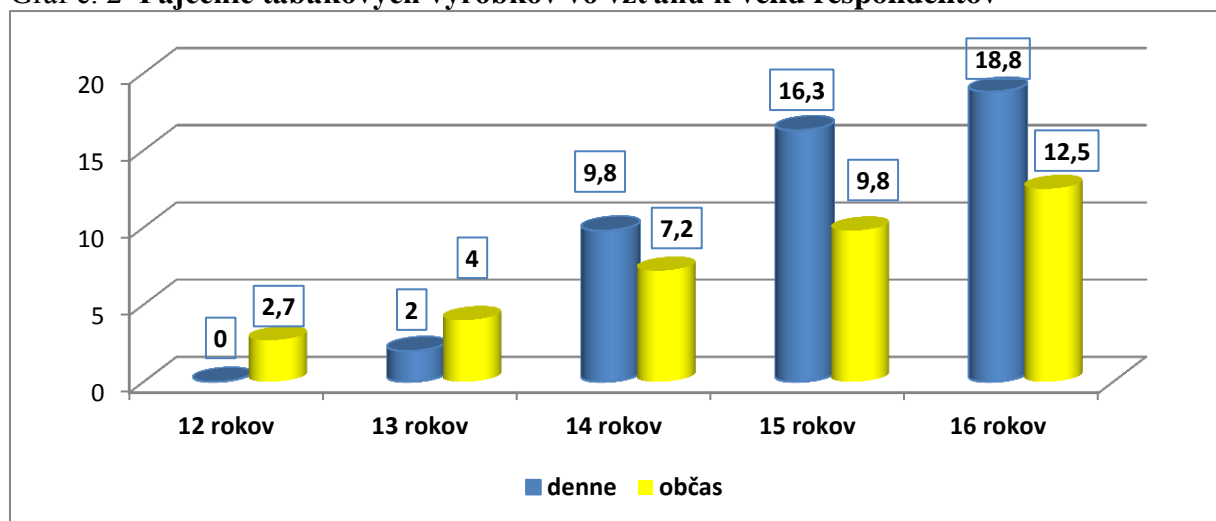
Žiaci základných škôl, ktorí fajčili denne, uvádzali najfrekvencovanejšiu spotrebu 3 (13,0%), 5 (29,0%) až 10 (21,7%) cigariet, avšak opýtaní, ktorí si cigaretu zapálili len občas, vyfajčili najčastejšie 2 (21,2%), 5 (36,5%) alebo 10 (13,5%) cigariet týždenne. Až 6 (8,6%) respondentov vo veku od 12 do 16 rokov sa priznalo, že denne vyfajčia za škatuľku cigariet, čo je vzhľadom na ich vek považované za alarmujúce zistenie.

Denne fajčilo 10,2% dievčat a 8,9% chlapcov a občas zapálilo cigaretu 8,9% chlapcov a 5,3% dievčat. K nefajčiarom patrilo 82,1% chlapcov a 84,5% dievčat, pričom chlapci z tejto skupiny vo vyššom počte priznali, že v minulosti boli fajčiarom a častejšie už s fajčením tabakových výrobkov experimentovali. Ešte nikdy neskúšalo fajčiť 40,1% dievčat a viac než tretina (32,4%) chlapcov.

K najsilnejším fajčiarom patrili opýtaní vo veku 16 rokov, pretože v tomto podsúbore bol zistený výrazne vyšší počet žiakov základných škôl, ktorí fajčili denne aj občas. Zároveň bol u najstarších respondentov zaznamenaný najnižší počet nefajčiarov. Prezentované zistenia ukázali, že k pravidelným fajčiarom nepatrili nikto vo vekovej skupine 12 rokov, avšak počet

pravidelných aj občasných fajčiarov stúpal zároveň so zvyšujúcim sa vekom respondentov. Pomerne vysoký nárast žiakov základných škôl, ktorí fajčili, bol zistený v skupine štrnásť a pätnásťročných opýtaných. Z týchto dôvodov by bolo dobré venovať pozornosť preventívnym aktivitám zameraným proti fajčeniu najmä vo vekovej skupine 14 a 15 ročných žiakov.

Graf č. 2 Fajčenie tabakových výrobkov vo vzťahu k veku respondentov

Najvyšší počet pravidelných fajčiarov žil v Košickom a Trnavskom kraji, avšak v Nitrianskom kraji patrilo k denným fajčiarom iba 5,3% opýtaných. Najvyšší počet príležitostných fajčiarov bol zaznamenaný u žiakov základných škôl s trvalým bydliskom v Trnavskom a Trenčianskom kraji, pričom v Nitrianskom kraji bol opäť zistený najnižší počet opýtaných, ktorí si cigaretu zapálili iba občas. K nefajčiarom patrili najmä respondenti žijúci v Nitrianskom kraji, zatiaľ čo v Trnavskom a Košickom kraji nefajčili približne tri štvrtiny opýtaných. Z prezentovaných dát vyplynulo, že najviac počet pravidelných fajčiarov a najmenej nefajčiarov pochádzalo z Košického a Trnavského kraja, pričom najlepšia situácia v oblasti fajčenia tabakových výrobkov bola zaznamenaná u opýtaných s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji.

Porovnanie údajov

Komparácia dát zameraných na zmapovanie situácie v oblasti fajčenia u žiakov základných škôl ukázala, že od roku 2001 výrazne stúpol počet opýtaných, ktorí fajčili každý deň, pričom bol zistený pokles počtu respondentov, ktorí si cigaretu zapálili len občas alebo patrili k nefajčiarom. Sústavne stúpajúci počet pravidelných fajčiarov a klesajúci počet nefajčiarov bol vzhľadom na vek respondentov hodnotený negatívne.

Tabuľka č. 1

Fajčenie tabakových výrobkov	2001	2003	2009	2012
fajčí denne	2,9	3,5	7,9	9,6
fajčí občas	12,0	13,0	9,2	7,1
nefajčí	85,1	83,5	82,9	83,3

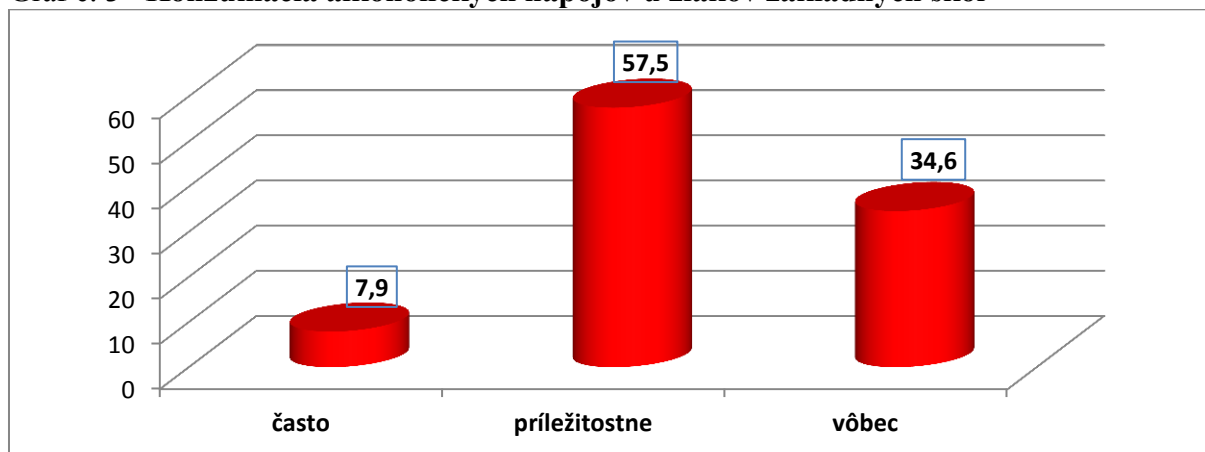
Najnižší zistený vek pri prvom experimentovaní s tabakovými výrobkami bol 4 a 5 rokov, pričom respondenti najčastejšie skúšali fajčiť vo veku 12 a 13 rokov. Z hlbšej analýzy dát je zrejmé, že vo veku nižšom ako 10 rokov vyskúšalo fajčenie 17,1% opýtaných, 15,2% žiakov si po prvýkrát zapálilo cigaretu vo veku 10 rokov a 13,8% respondentov skúšalo fajčenie vo veku 11 rokov. Len 8,4% opýtaných sa priznalo, že s tabakovými výrobkami experimentovali ako 14 roční a v skupine starších žiakov základných škôl bol zistený ešte nižší počet opýtaných. Z prezentovaných údajov je zrejmé, že pomerne rizikovým vekom,

v ktorom deti začínali experimentovať s fajčením tabakových výrobkov bol vek od 10 do 13 rokov a preto odporúčame zamerať preventívne aktivity najmä na tento rizikový vek.

2. Konzumácia alkoholu

Výsledky výskumu zamerané na konzumáciu alkoholu u žiakov základných škôl ukázali, že často (denne a viac krát týždenne) pilo tento druh nápojov 7,9% opýtaných a viac než polovica respondentov siahla po poháriku s alkoholom príležitostne. Len viac než tretina žiakov základných škôl nepožívala alkoholické nápoje vôbec.

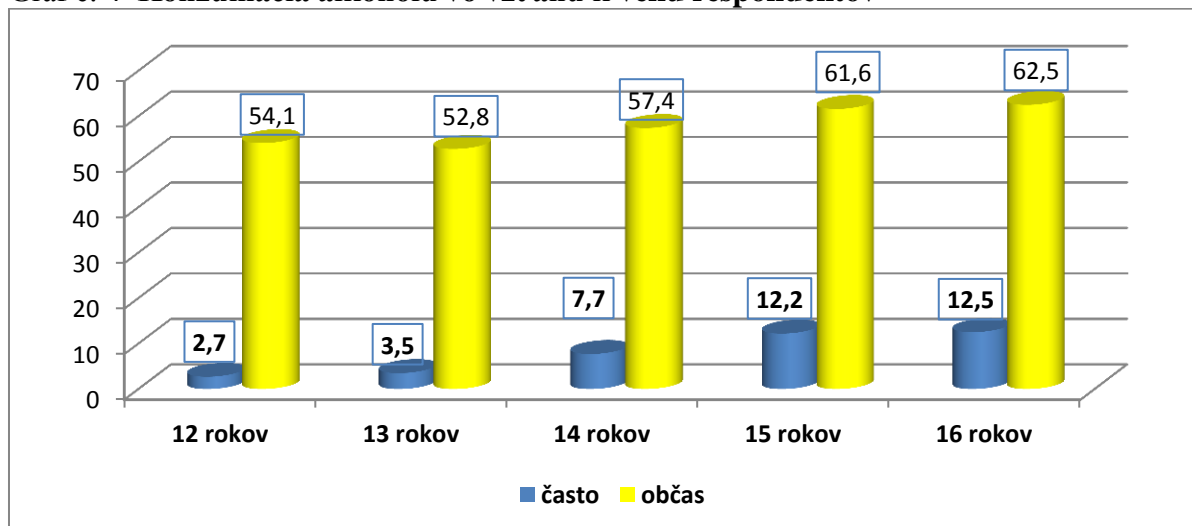
Graf č. 3 Konzumácia alkoholických nápojov u žiakov základných škôl

Chlapci pili alkoholické nápoje vo vyššom počte často, pričom dievčatá v omnoho vyššej miere patrili k ich príležitostným konzumentom. V podstate bolo možné konštatovanie, že dievčatá vo vyššom počte siahli po poháriku s alkoholom príležitostne, avšak je zaujímavé, že chlapci výrazne častejšie patrili k častým konzumentom alkoholu a zároveň vo vyššom počte tento druh nápojov nepili vôbec.

Často požívali alkoholické nápoje respondenti vo veku 15 a 16 rokov, pričom príležitostnú konzumáciu týchto nápojov priznalo viac ako 60,0% žiakov základných škôl vo veku 15 a 16 rokov. K abstinentom patrilo približne 40,0% opýtaných vo veku 12 a 13 rokov, viac ako tretina štrnásťročných respondentov a asi štvrtina žiakov základných škôl vo veku 15 a 16 rokov. Prezentované údaje potvrdili, že zároveň so zvyšujúcim sa vekom žiakov základných škôl stúpal počet opýtaných, ktorí pili tento druh nápojov často a príležitostne a klesal počet respondentov, ktorí alkoholické nápoje nepožívali vôbec. Tieto zistenia je možné vzhľadom na vek respondentov považovať za alarmujúce.

Graf č. 4 Konzumácia alkoholu vo vzťahu k veku respondentov

Alkohol nepilo viac než 40,0% respondentov pochádzajúcich z Nitrianskeho a Prešovského kraja, pričom v Trnavskom a Banskobystrickom kraji patrila k abstinentom iba pätina opýtaných. Príležitostne konzumovali alkoholické nápoje najmä žiaci základných škôl pochádzajúci z Banskobystrického a Trnavského kraja, zatiaľ čo najnižší počet občasných konzumentov alkoholu pochádzal z Nitrianskeho kraja. Častú konzumáciu alkoholu uvádzali najmä respondenti s trvalým bydliskom v Trnavskom a Žilinskom kraji, v nižšom počte pili denne a viackrát týždenne tieto nápoje aj opýtaní s trvalým bydliskom v Bratislavskom, Nitrianskom, Banskobystrickom, Prešovskom a Košickom kraji. V najnižšom počte uvádzali túto frekvenciu požívania alkoholu respondenti pochádzajúci z Trenčianskeho kraja. Zvýšená konzumácia alkoholických nápojov bola zistená u respondentov žijúcich v Trnavskom a Banskobystrickom kraji, pričom v najnižšom počte požívali alkoholické nápoje žiaci základných škôl pochádzajúci z Nitrianskeho a Prešovského kraja.

Respondenti, ktorí fajčili denne, pili alkohol omnoho častejšie než príležitostní fajčiari alebo nefajčiari. Týmto žiakom základných škôl by mali rodičia a učitelia vysvetliť, ako veľmi si popíjaním a fajčením ničia zdravie a naučiť ich prežívať voľný čas iným, hodnotným a zmysluplným spôsobom.

Porovnanie údajov

Komparácia dát za roky 2009 a 2012 ukázala mierne zvýšenie počet respondentov, ktorí pili alkohol denne, avšak zároveň stúpol aj počet opýtaných, ktorí tento druh nápojov nekonzumovali vôbec. Klesol počet žiakov základných škôl, ktorí požívali alkoholické nápoje týždenne a príležitostne. Okrem toho z podrobnejšej analýzy údajov vyplynulo, že v roku 2009 viac opýtaných konzumovalo alkohol často (2009: 10,9%, 2012: 7,9%). Zistené údaje poukázali na skutočnosť, že v roku 2012 pili žiaci alkoholické nápoje v nižšej miere než v roku 2009, čo bolo hodnotené pozitívne.

Tabuľka č. 2

Osobné skúsenosti s konzumáciou alkoholu	2009	2012
pije denne	0,8	1,2
pije raz týždenne	10,1	6,7
pije výnimočne, príležitostne	59,2	57,5
alkohol nepije vôbec	29,9	34,6

Výsledkov výskumu ukázali, že viac ako tretina oslovených žiakov základných škôl pila najčastejšie pivo a približne štvrtina opýtaných dala prednosť destilátom. Víno si obľúbilo 21,4% opýtaných a 16,8% žiakov základných škôl preferovalo likéry. Iba 1,5% opýtaných pilo iný druh alkoholických nápojov, napr. rôzne miešané alkoholické nápoje a pod.

Chlapci pili najradšej pivo, avšak dievčatá si viac obľúbili víno a výrazne častejšie než chlapci pili likéry. Destiláty chutili častejšie chlapcom, pričom rôzne miešané alkoholické nápoje konzumoval približne rovnaký počet opýtaných v oboch sledovaných skupinách.

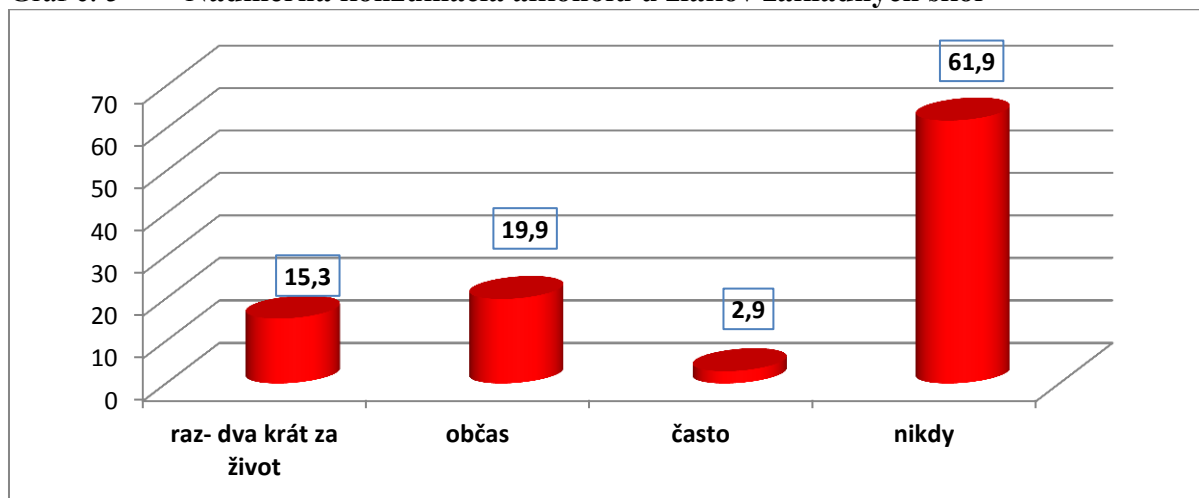
Až necelá polovica najmladších a najstarších respondentov a viac ako tretina opýtaných vo veku od 13 do 15 rokov pila najčastejšie pivo, zatiaľ čo respondenti vo veku 14 rokov si viac než ostatní obľúbili víno. Destiláty mali najradšej žiaci základných škôl vo veku 15 rokov, avšak najmladší opýtaní výrazne častejšie než ostatní pili likéry. Rôzne miešané alkoholické nápoje si obľúbili len respondenti vo veku od 13 do 15 rokov, pričom vo vekovej skupine 12 a 16 ročných žiakov základných škôl nepil tento druh alkoholu nikto.

2.1 Nadmerná konzumácia alkoholických nápojov

Z výsledkov výskumu vyplynulo, že až 61,9% opýtaných sa ešte nikdy sa neopilo a jednorazové skúsenosti s nadmernou konzumáciou alkoholu malo 15,3% žiakov základných škôl. Občas sa po požití alkoholu opila asi pätina respondentov a 2,9% opýtaných sa

priznalo, že pod vplyvom alkoholu bývajú často. Tieto zistenia sú vo vzťahu k veku respondentov považované za negatívne, pretože z praxe je známe, že deti a mladí ľudia pod vplyvom alkoholu sa veľmi často stávajú nielen páchatelmi, ale aj obeťami trestnej činnosti.

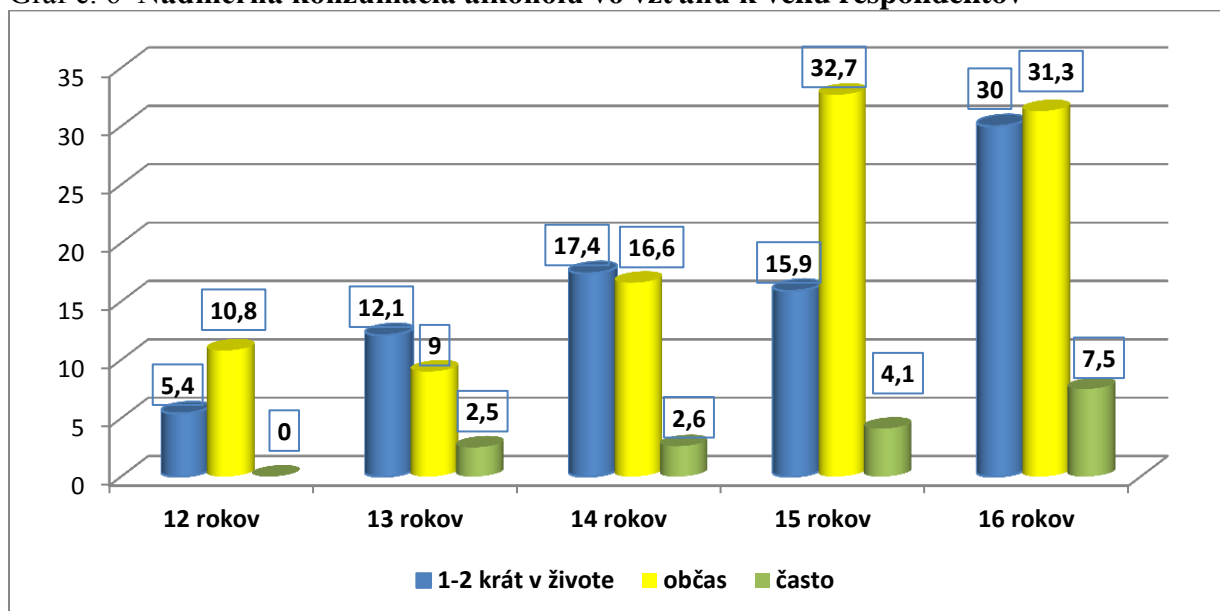
Graf č. 5 **Nadmerná konzumácia alkoholu u žiakov základných škôl**

Ešte nikdy sa neopilo 63,6% dievčat a 60,1% chlapcov. Jednorazové skúsenosti s nadmerným požívaním alkoholu priznalo zhodne asi 15,0% opýtaných v oboch sledovaných skupinách, avšak chlapci sa vo vyššom počte opili občas aj často. Z uvedeného je zrejmé, že chlapci zažívali túto nepríjemnú situáciu vo vyššej miere než dievčatá.

Pocit opitosti nikdy nezažilo až 83,8% najmladších opýtaných a zároveň so stúpajúcim vekom žiakov základných škôl klesal počet respondentov, ktorí ešte nikdy neboli opití. Výnimočne sa táto nepríjemná situácia stala žiakom základných škôl vo veku 15 a 16 rokov. Najstarší respondenti sa omnoho častejšie než ostatní opili, pričom v skupine respondentov vo veku 12 rokov neuviedol túto frekvenciu nadmerného požívania alkoholu nikto. V podsúbore najstarších žiakov základných škôl bol zistený najvyšší počet opýtaných, ktorí mali s nadmernou konzumáciou alkoholu aj jednorazové skúsenosti. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že najviac skúseností s nadmerným požívaním alkoholických nápojov mali najstarší respondenti, pričom najlepšia situácia bola zaznamenaná v skupine opýtaných vo veku 12 rokov.

Graf č. 6 **Nadmerná konzumácia alkoholu vo vzťahu k veku respondentov**

Prezentované údaje ukázali, že najhoršia situácia bola zistená v Banskobystrickom kraji, kde bol zaznamenaný vysoký počet opýtaných, ktorí sa opili občas a často a zároveň najnižší počet respondentov, ktorí ešte nikdy neboli opití. Najmenej skúseností s nadmernou konzumáciou alkoholických nápojov mali žiaci základných škôl s trvalým bydliskom v Žilinskom a Nitrianskom kraji.

Porovnanie údajov

Z komparácie údajov je zrejmé, že oproti zisteniam z roku 2009 sa situácia zmenila iba v malej miere. Zvýšil sa počet opýtaných, ktorí sa po požití alkoholických nápojov opili občas a v malej miere klesol počet žiakov základných škôl, ktorým sa táto neprijemná situácia stala raz až dva krát v živote. Na približne rovnakej úrovni zostal počet žiakov základných škôl, ktorí sa po požití alkoholu opili často, alebo ešte nikdy neopili. Prezentované výsledky výskumu ukázali, že platná legislatíva, ktorá zakazuje predaj a požívanie alkoholických nápojov osobám mladších ako 18 rokov sa na Slovensku veľmi často porušuje a bolo by treba, aby sa táto situácia začala celoplošne radikálne riešiť.

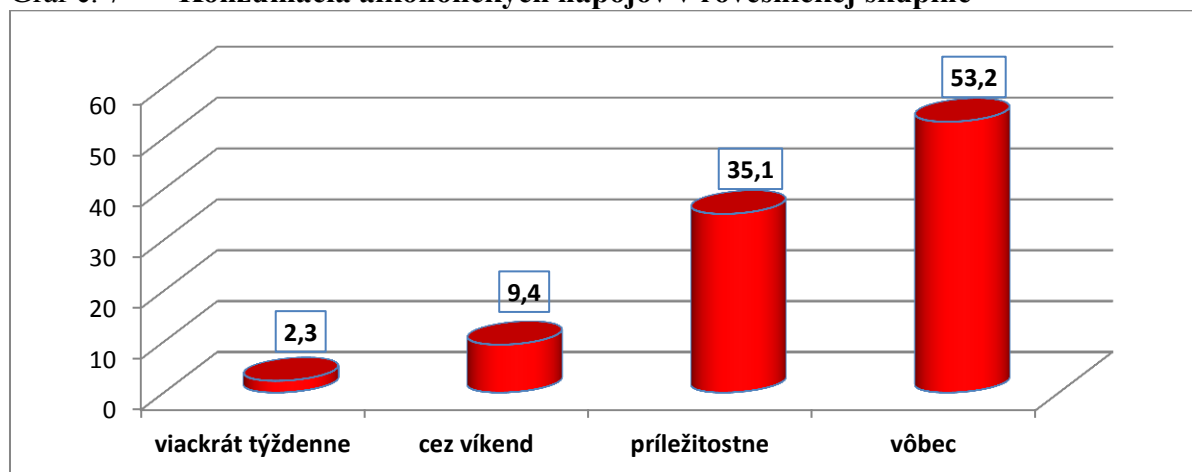
Tabuľka č. 3

Nadmerná konzumácia alkoholu	2009	2012
raz-dva krát v živote	18,7	15,3
občas	17,1	19,9
často	2,4	2,9
nikdy	61,8	61,9

2.2 Konzumácia alkoholických nápojov v skupine rovesníkov

Spoločne so svojimi priateľmi nepila alkohol viac než polovica opýtaných a 35,1% respondentov ho požívalo len pri výnimočných príležitostiach (napr. oslava narodenín, Silvester...). Počas víkendov konzumovalo alkoholické nápoje spolu s rovesníkmi 9,4% žiakov základných škôl a často (niekoľko krát týždenne) sa pri poháríku stretlo s kamarátmi 2,3% respondentov. Tieto výskumné zistenia boli vzhľadom na vek žiakov základných škôl hodnotené negatívne.

Graf č. 7 Konzumácia alkoholických nápojov v rovesníckej skupine

Dievčatá vo vyššej miere pili alkohol s kamarátmi iba výnimočne alebo vôbec. Častú konzumáciu alkoholu v rovesníckej skupine priznali najmä chlapci, pričom cez víkendy požíval tieto nápoje približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách.

Alkohol v spoločnosti rovesníkov nikdy nepili až tri štvrtiny najmladších respondentov, zatiaľ čo v skupine žiakov základných škôl vo veku 15 rokov rovnako odpovedalo iba 35,5% opýtaných. Výnimočne požívali alkoholické nápoje v spoločnosti rovesníkov najmä

respondenti vo veku 15 a 16 rokov, avšak v skupine dvanásťročných opýtaných príležitostne pila alkohol viac než pätina žiakov základných škôl. V tejto vekovej skupine neuviedol víkendové a časté popíjanie alkoholu v rovesníckej skupine nikto, pričom výrazne častejšie sa táto činnosť objavila u žiakov základných škôl vo veku 15 a 16 rokov.

Alkohol s kamarátmi vôbec nekonzumovali najmä opýtaní pochádzajúci z Nitrianskeho kraja, viac ako polovica respondentov žijúcich v Bratislavskom, Trenčianskom, Žilinskom, Prešovskom a Košickom kraji, zatiaľ čo najmenej žiakov základných škôl, ktorí nepili alkohol v spoločnosti rovesníkov, žilo v Trnavskom a Banskobystrickom kraji. Najvyšší počet žiakov základných škôl, ktorí konzumovali tieto nápoje s kamarátmi iba výnimočne, pochádzal z Trnavského a Banskobystrického kraja. Víkendová konzumácia alkoholu bola opäť rozšírená najmä u žiakov s trvalým bydliskom v Trnavskom kraji. Často si pripilo s kamarátmi viac než 3,0% žiakov základných škôl žijúcich v Nitrianskom a Banskobystrickom kraji, pričom najnižší počet opýtaných uvádzajúcich časté požívanie alkoholu v rovesníckej skupine pochádzal zo Žilinského, Bratislavského a Trenčianskeho kraja. Prezentované výsledky výskumu potvrdili, že najhoršia situácia bola zaznamenaná u opýtaných žijúcich v Trnavskom kraji, zatiaľ čo v najnižšom počte požívali alkoholické nápoje spoločne s kamarátmi žiaci základných škôl pochádzajúci z Nitrianskeho kraja.

Porovnanie údajov

Komparácia dát ukázala, že od roku 2009 mierne stúpol počet opýtaných, ktorí pili alkohol spolu so svojimi kamarátmi často a klesol počet respondentov, ktorí tento druh nápojov požívali počas víkendov. Zároveň sa znížil počet žiakov základných škôl, ktorí so svojimi kamarátmi pili alkoholické nápoje výnimočne a stúpol počet opýtaných, ktorí alkohol nepožívali vôbec. I keď je možné konzumáciu alkoholu u žiakov základných škôl považovať za vysokú, stúpajúci počet opýtaných, ktorí s rovesníkmi alkohol nepili, bolo možné hodnotiť ako pozitívne zistenie.

Tabuľka č. 4

Konzumácia alkoholu v partii rovesníkov	2009	2012
často	1,0	2,3
cez víkend	12,3	9,4
výnimočne	38,8	35,1
vôbec	47,9	53,2

3. Osobné skúsenosti respondentov s užívaním nelegálnych drog

Z výsledkov výskumu vyplynulo, že skúsenosti s užívaním nelegálnych drog priznalo 22,1% žiakov základných škôl, pričom zápornú odpoveď uviedlo 77,0% respondentov a 0,9% opýtaných na túto otázku neodpovedalo vôbec.

Prezentované údaje ukázali, že drogy vyskúšalo 24,3% chlapcov a 20,1% dievčat. Najčastejšie s nimi experimentovali opýtaní vo veku 15 rokov (29,4%, 16 rokov: 12,5%, 14 rokov: 18,3%, 13 rokov: 20,1%, 12 rokov: 13,5%) a respondenti pochádzajúci z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (25,5%, od 50 001 do 100 000: 18,2%, viac než 100 000: 22,5%, od 2 001 do 10 000: 22,0%, menej než 2 000: 18,9%). Zakázané látky vyskúšali najmä respondenti, ktorých otec získal základné (32,5%, stredoškolské vzdelanie bez maturity: 27,4%, úplné stredoškolské vzdelanie: 18,3%, vysokoškolské vzdelanie: 15,8%) a matka stredoškolské vzdelanie bez maturity (31,8%, základné vzdelanie: 25,0%, úplné stredoškolské vzdelanie: 20,1%, vysokoškolské vzdelanie: 17,9%), pričom najmenej skúseností s drogami priznali žiaci základných škôl, ktorých rodičia absolvovali vysokú školu. Najviac opýtaných, ktorí už niekedy užili aspoň jeden druh zakázanej látky žilo v Trnavskom (32,6%) a Trenčianskom kraji (27,5%). V nižšom počte uviedli tieto negatívne skúsenosti aj respondenti pochádzajúci z Prešovského (24,8%), Bratislavského (24,7%), Banskobystrického

(22,5%), Žilinského (21,0%) a Košického kraja (16,2%), zatiaľ čo v najnižšej miere priznali experimentovanie s nelegálnymi drogami opýtaní s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji (8,8%).

Skúseností s užívaním drog mali najmä respondenti pochádzajúci z doplnených a neúplných **rodín**, pričom v najnižšom počte ich konzumovali opýtaní vyrastajúci v úplných rodinách. Drogy vyskúšalo až 85,4% žiakov základných škôl z rodín, kde neboli vytvorené dobré vzájomné vzťahy, avšak tam, kde si rodičia a deti rozumeli, malo tieto skúsenosti necelých 15,0% oslovených respondentov. V rodinách, kde žili opýtaní, ktorí ešte nikdy nevyskúšali drogy, rodičia omnoho častejšie poznali všetkých kamarátov svojich detí, pričom u respondentov, ktorí už so zakázanými látkami experimentovali, otcovia a matky vo vyššom počte poznali iba niektorých alebo žiadneho priateľa svojich synov a dcér. O spôsobe prežívania voľného času svojich detí boli vždy informovaní rodičia respondentov bez drogových skúseností, zatiaľ čo tieto podstatné informácie chýbali občas a sústavne najmä otcovi a matkám žiakov základných škôl, ktorí drogy užili. Z uvedených údajov vyplynulo, že práve skupina respondentov, ktorí mali skúsenosti s konzumáciou nelegálnych látok by potrebovala silnejší dohľad zo strany rodičov. Respondenti, ktorí už vyskúšali drogy, patrili výrazne častejšie medzi **fajčiarov**, či už pravidelných alebo príležitostných. V tejto skupine žiakov základných škôl bol zistený omnoho nižší počet nefajčiarov než u opýtaných, ktorí ešte nikdy zakázané látky neskúšali. Respondenti, ktorí konzumovali nelegálne drogy, častejšie fajčili cigary, elektronické cigarety a vodné fajky. Ich rodičia boli vo vyššom počte informovaní o tom, že syn alebo dcéra fajčili cigarety než v skupine opýtaných, ktorí skúsenosti s drogami nemali. Respondenti, ktorí mali skúsenosti s nelegálnymi drogami, vo vyššej miere patrili k častým a príležitostným konzumentom **alkoholu**, zatiaľ čo ich rovesníci, ktorí zakázané látky nikdy neužili, vo vyššom počte tieto nápoje nepoživali vôbec. Ešte nikdy neboli opité necelé tri štvrtiny opýtaných, ktorí nikdy neužili zakázané látky. Žiaci základných škôl, ktorí vyskúšali drogy, sa vo vyššej miere po konzumácii alkoholu opili jednorazovo, občas alebo často. Respondenti, ktorí užili zakázané látky, pili najmä destiláty a víno, pričom opýtaní, ktorí drogy ešte nevyskúšali, dali prednosť pivu, likérom a rôznym miešaným alkoholickým nápojom. Títo mladí ľudia v omnoho vyššej miere konzumovali alkoholické nápoje so svojimi priateľmi často, počas víkendov aj výnimočne. U opýtaných, ktorí drogy neskúšali, až 62,8% respondentov nikdy s kamarátmi alkohol nikdy nepilo, avšak v skupine žiakov základných škôl, ktorí mali skúsenosti s konzumáciou zakázaných látok rovnako odpovedala asi pätina respondentov.

Porovnanie údajov

Komparácia dát ukázala, že od roku 2009 výraznejšie stúpol počet opýtaných, ktorí užili aspoň jednu nelegálnu drogu a klesol počet žiakov základných škôl, ktorí tieto negatívne skúsenosti nemali. Počet respondentov, ktorí na otázku neodpovedali, zostal približne rovnaký ako v roku 2009. Zistené výsledky výskumu poukázali na stúpajúci počet konzumentov nelegálnych drog vo veku od 12 do 16, čo bolo hodnotené negatívne.

Tabuľka č. 5

Skúsenosti s užívaním nelegálnych drog	2009	2012
užil drogu	16,2	22,1
neužil drogu	82,6	77,0
neodpovedal	1,2	0,9

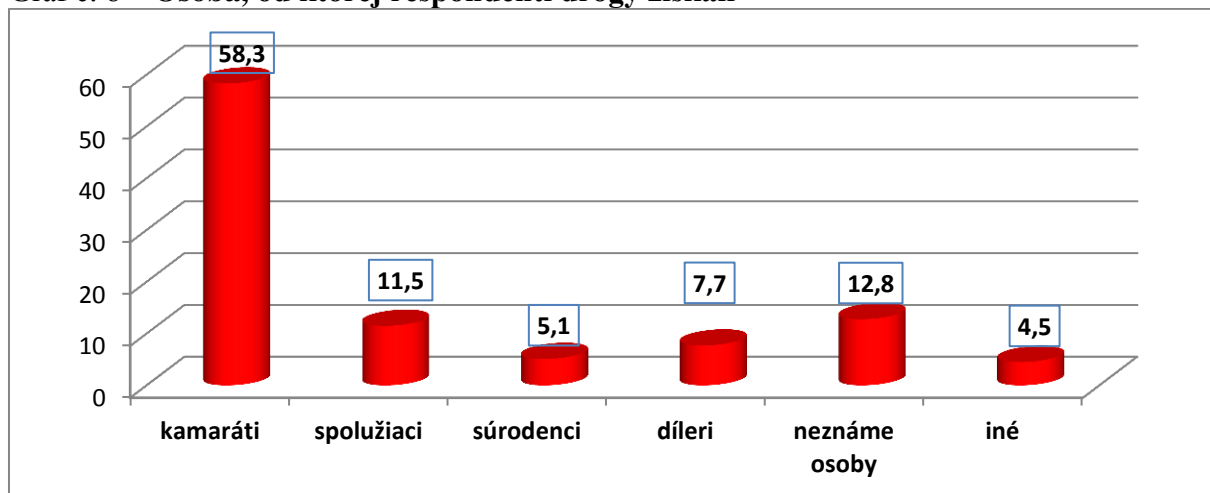
3.1 Osoba, od ktorej žiaci základných škôl získali drogu pri prvom experimentovaní

Nelegálne drogy sú medzi mladými ľuďmi pomerne rozšírené. Veľkú úlohu pri prvom experimentovaní má zvedavosť, ale aj snaha vyrovnáť sa kamarátom, ktorí už skúsenosti s týmito látkami majú. Veľkým nebezpečenstvom pre dieťa a mladého človeka je rovesnícka

skupina, ktorá drogy užíva a teda vie, ako a kde sa dajú získať. Pri prvom experimentovaní získali žiaci základných škôl drogy najčastejšie od svojich kamarátov. Vo výrazne nižšom počte im ich poskytli neznáme osoby, spolužiaci alebo díleri. Opýtaní len vo veľmi malom počte dostali zakázané látky od súrodencov, prípadne si ich zabezpečili iným spôsobom, napr. v prípade prchavých látok a tabletiék nákupom.

Graf č. 8 Osoba, od ktorej respondenti drogy získali

Zistená štatisticky významná závislosť ukázala, že chlapci častejšie získali drogy od kamarátov, od dílerov a od súrodencov, zatiaľ čo dievčatám ju vo vyššom počte ponúkli spolužiaci, neznáme osoby alebo si ich zabezpečili iným spôsobom.

Najstarší respondenti dostali primárne drogy najčastejšie od kamarátov, pričom najmladší žiaci ich získali najmä od spolužiakov a súrodencov. Neznáma osoba zaobstarala nelegálne drogy najmä opýtaným vo veku 13 rokov a u dílera ich získali najmä žiaci základných škôl vo veku 15 rokov. Iný spôsob zaobstarania zakázaných látok využili najmä respondenti vo veku od 13 do 15 rokov. Prezentované výsledky výskumu potvrdili, že kamaráti a spolužiaci ponúkali rovesníkom drogy v pomerne vysokej miere drogy a je zrejmé, že rodičia by sa mali viac zaujímať o to, s kým sa ich dieťa kamaráti a stretáva vo voľnom čase. Vysoký počet spolužiakov, ktorí vedeli, kde sa drogy dajú získať, poukázal na nutnosť realizovať na základných školách kvalitný dlhodobý preventívny program. Taktiež preventívne aktivity realizované školou by sa mali snažiť využiť pozitívny vplyv rovesníckej skupiny a ich prostredníctvom propagovať zdravý životný štýl.

Porovnanie údajov

Komparácia dát ukázala, že od roku 2009 klesol počet opýtaných, ktorí získali primárne drogy od kamarátov a spolužiakov a zvýšil sa počet respondentov, ktorým ich zabezpečili súrodenci a neznáme osoby. Na približne rovnakej úrovni zostal počet žiakov základných škôl, ktorým ponúkli drogy díleri a v tomto roku malý počet opýtaných uviedol aj iný spôsob zabezpečenia zakázaných látok.

Tabuľka č. 6

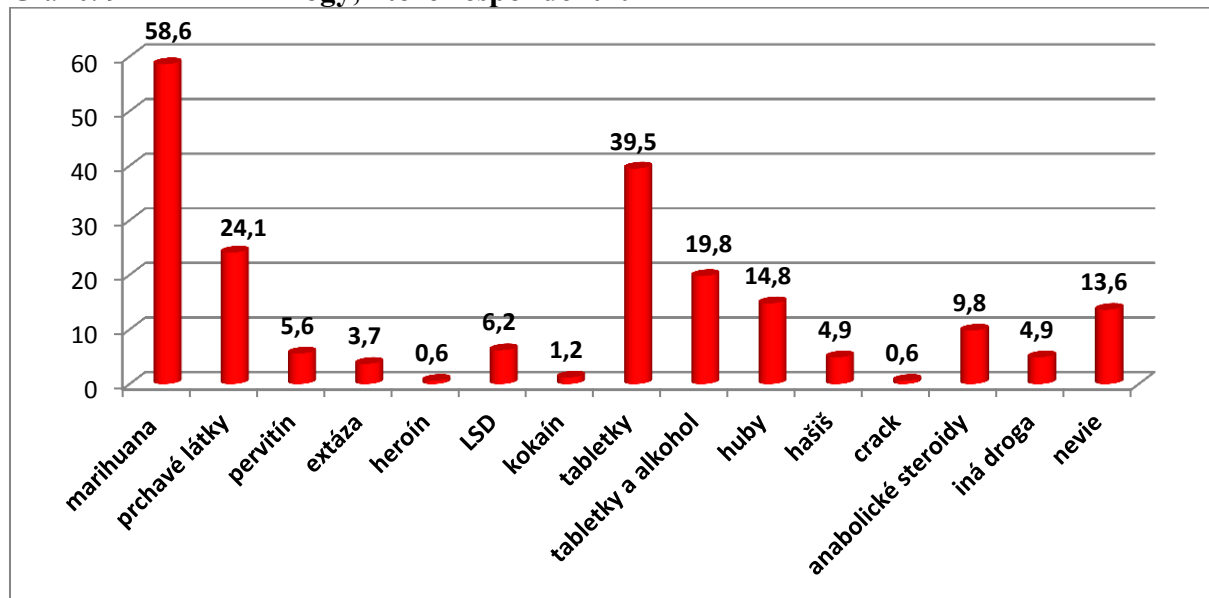
Osoba, od ktorej respondenti získali prvú drogu	2009	2012
kamarát	66,0	58,4
spolužiak	17,3	11,5
súrodenec	3,1	5,1
díler	7,4	7,7
neznáma osoba	6,2	12,8
iné	0	4,5

Najčastejším vekom v ktorom žiaci základných škôl začali experimentovať s nelegálnymi drogami bol vek od 12 do 14 rokov (12 rokov: 22,5%, 13 rokov: 30,5%, 14 rokov: 27,2%), pričom najnižším vekom, ktorý respondenti uviedli, bol vek 10 (3,3%) a 11 rokov (2,6%). Vo veku 15 rokov užilo prvú drogu 13,2% opýtaných a iba jeden respondent uviedol vek 16 rokov (0,7%).

3.2 Nelegálne drogy, ktoré respondenti užili

Z celkového počtu 732 žiakov základných škôl priznalo 22,1% opýtaných skúsenosti s konzumáciou aspoň jednej nelegálnej drogy. Od týchto respondentov sme získali až 337 (207,9%) odpovedí, v ktorých uvádzali konkrétny druh zakázanej látky, ktorú užili. Medzi najčastejšie skúšané drogy patrili: marihuana, tabletky a prchavé látky, pričom respondenti vo výrazne nižšom počte užili aj tabletky spolu s alkoholom, huby, anabolické steroidy, LSD, pervitín, hašiš a extázu. Ostatné zakázané látky ako napr. kokaín, heroín a crack boli uvádzané len v malej miere. Asi 4,9% žiakov základných škôl priznalo, že užili iný druh drogy (napr. durman a šalviu divotvornú) a až 13,6% opýtaných nevedelo určiť druh drogy, ktorú vyskúšali.

Graf č. 9 Drogy, ktoré respondenti užili

Z výsledkov výskumu vyplynulo, že obidve skupiny opýtaných (avšak výrazne viac chlapci) mali najviac skúseností s fajčením marihuany. Dievčatá vo vyššom počte vdychovali prchavé látky, užili tabletky a aj spolu s alkoholom. Dievčatá častejšie než chlapci požili drogu, ktorú nevedeli bližšie vyšpecifikovať. Chlapci vo výrazne vyššej miere konzumovali huby, vo vyššej miere fajčili hašiš, užívali pervitín, LSD a anabolické steroidy. Len chlapci uviedli skúsenosti s crackom, avšak iba dievčatá priznali konzumáciu heroínu a kokaínu. Z výpovedí respondentov vyplynulo, že obidve sledované skupiny v približne rovnakej miere užili extázu a vyskúšali iný druh zakázanej látky. Z uvedeného je zrejmé, že najčastejšie užívanými drogami v obidvoch skupinách respondentov bola marihuana a tabletky, avšak chlapci viac preferovali konzumáciu húb, zatiaľ čo dievčatá dali prednosť vdychovaniu prchavých látok.

Komparácia zistení

Komparácia údajov so zisteniami z roku 2009 ukázala, že v skupine žiakov základných škôl výrazne stúplo užívanie tabletiiek, húb a prchavých látok. Zvýšila sa aj konzumácia LSD, tabletiiek spolu s alkoholom, anabolických steroidov zároveň respondenti vo vyššom počte

nevedeli uviesť druh zakázanej látky, ktorú vyskúšali. Kleslo fajčenie marihuany, užívanie pervitínu, extázy, heroínu, kokaínu a hašiša. Na približne rovnakej úrovni zostala konzumácia cracku, avšak iba v roku 2012 uviedli opýtaní požívanie aj iných druhov zakázaných látok (najčastejšie durmanu alebo šalvie). V roku 2009 patrili medzi najfrekventovanejšie drogy marihuana, prchavé látky a tabletky spolu s alkoholom, avšak v roku 2012 boli najčastejšie užívanými zakázanými látkami marihuana, prchavé látky a tabletky. Z prezentovaných údajov je zrejmé, že u žiakov základných škôl užívanie heroínu, extázy, pervitínu a kokaínu nahradila konzumácia húb, anabolických steroidov, LSD a tabletiiek spolu s alkoholom.

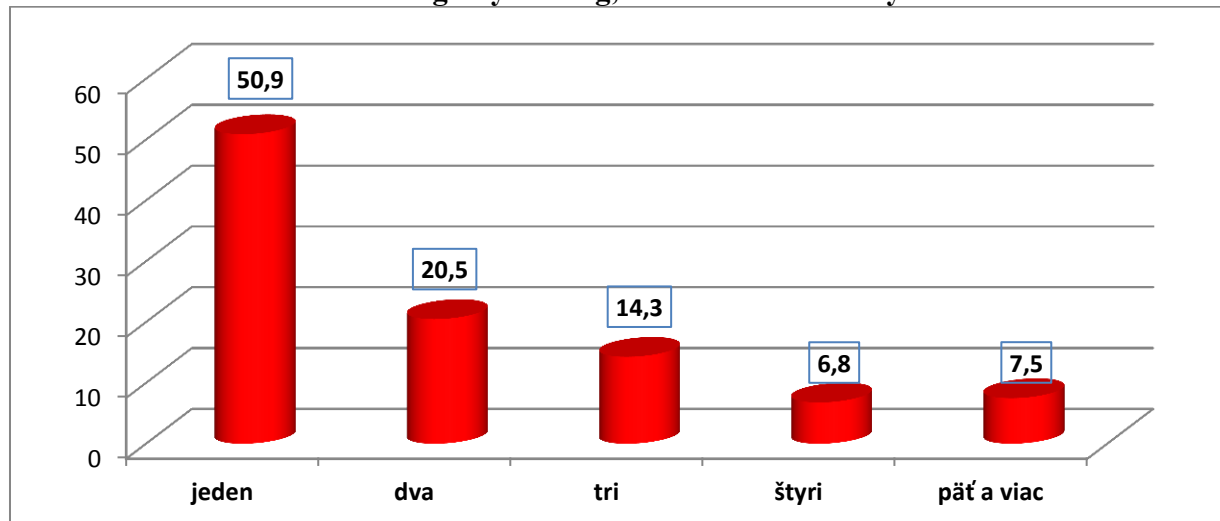
Tabuľka č. 7

Rok Druh drogy	2009		2012	
	Počet	%	Počet	%
prchavé látky	31	18,9	39	24,1
marihuana	113	68,9	95	58,6
pervitín	14	8,5	9	5,6
extáza	9	5,5	6	3,7
heroín	3	1,8	1	0,6
LSD	3	1,8	10	6,2
kokaín	7	4,3	1	0,6
tabletky	23	14,0	64	39,5
tabletky a alkohol	28	17,1	32	19,8
huby	16	9,8	24	14,8
hašiš	15	9,1	8	4,9
crack	3	1,8	2	1,2
anabolické steroidy	9	5,5	16	9,8
iná droga	0	0	8	4,9
nevie určiť	11	6,7	22	13,6
Spolu	285	173,7	337	207,9

3.3 Počet druhov drog

V súbore žiakov základných škôl, ktorí priznali konzumáciu nelegálnych drog, vyskúšala polovica opýtaných jeden druh zakázanej látky a skúsenosti s dvomi nelegálnymi drogami uviedla približne pätina respondentov. Asi 14,3% žiakov základných škôl užílo tri druhy drog, 6,8% opýtaných vyskúšalo štyri druhy zakázaných látok a 7,5% respondentov priznalo, že konzumovali päť a viac druhov nelegálnych drog.

Graf č. 10 Počet druhov nelegálnych drog, ktoré žiaci základných škôl užíli

Jeden druh nelegálnych drog užilo 54,7% chlapcov a 46,7% dievčat, pričom dievčatá častejšie priznávali skúsenosti s dvomi druhmi zakázaných látok. Obidve skupiny opýtaných v približne rovnakom počte vyskúšali tri a štyri druhy nelegálnych drog, avšak skúsenosti s piatimi alebo ešte vyšším počtom zakázaných látok priznalo 9,3% chlapcov a 5,3% dievčat. Jeden druh nelegálnej drogy užili najčastejšie opýtaní žijúci v Trenčianskom, Trnavskom, Košickom a Banskobystrickom kraji, pričom dva druhy zakázaných látok konzumovali najmä žiaci základných škôl pochádzajúci zo Žilinského, Banskobystrického a Košického kraja. Opýtaní s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji vo výrazne vyššej miere než ostatní priznali skúsenosti s tromi a štyrmi druhmi zakázaných látok. Päť a viac druhov drog užili najmä respondenti žijúci v Prešovskom a Bratislavskom kraji, zatiaľ čo v Trenčianskom a Nitrianskom kraji tento vysoký počet nelegálnych drog neuviedol ani jeden opýtaný. Prezentované dáta potvrdili, že najviac druhov zakázaných látok vyskúšali opýtaní pochádzajúci z Nitrianskeho kraja, pričom najlepšia situácia bola zistená u žiakov základných škôl žijúcich v Trenčianskom kraji.

Porovnanie údajov

Komparácia dát ukázala, že od roku 2009 výrazne klesol počet opýtaných, ktorí užili iba jeden druh nelegálnych drog a výrazne stúpol počet opýtaných, ktorí priznali skúsenosti s tromi druhmi zakázaných látok. Už v nižšom počte sa zvýšil počet žiakov základných škôl, ktorí uviedli konzumáciu dvoch, štyroch a viacerých druhov nelegálnych drog. Stúpajúci počet respondentov, ktorí mali skúsenosti s vyšším počtom zakázaných látok bol hodnotený negatívne, pretože u niektorých jedincov už môže signalizovať aj ich drogovú závislosť.

Tabuľka č. 8

Počet druhov drog, ktoré respondenti užili	2009	2012
jeden	68,8	50,9
dva	19,5	20,5
tri	3,9	14,3
štyri	5,2	6,8
päť a viac	2,6	7,5

Záver:

Z prezentovaných výsledkov výskumu vyplynulo, že:

- od roku 2001 výrazne stúpol počet opýtaných, ktorí fajčili každý deň (2001: 2,9%, 2012: 9,6%), pričom bol zistený pokles počtu respondentov, ktorí si cigaretu zapálili len občas (2001: 12,0%, 2012: 7,1%) alebo patrili k nefajčiarom (2001: 85,1%, 2012: 83,3%). Výsledky výskumu zaznamenali sústavne mierne stúpajúci počet pravidelných fajčiarov a klesajúci počet nefajčiarov.
- od roku 2009 sa mierne zvýšil počet respondentov, ktorí pili alkohol denne (2009: 0,8%, 2012: 1,2%), avšak zároveň stúpol aj počet opýtaných, ktorí tento druh nápojov nekonzumovali vôbec (2009: 29,9%, 2012: 34,6%). Klesol počet žiakov základných škôl, ktorí požívali alkoholické nápoje často (2009: 10,9%, 2012: 7,9%).
- od roku 2009 výraznejšie stúpol počet opýtaných, ktorí užili aspoň jednu nelegálnu drogu (2009: 16,2%, 2012: 22,1%) a klesol počet žiakov základných škôl, ktorí tieto negatívne skúsenosti nemali (2009: 82,6%, 2012: 77,0%). Zistené výsledky výskumu poukázali na stúpajúci počet konzumentov nelegálnych drog vo veku od 12 do 16 i na skutočnosť, že v tejto vekovej kategórii pribúdajú deti, ktoré mali skúsenosti s vyšším počtom zakázaných látok. Medzi najčastejšie užívané návykové látky patria marihuana, prchavé látky a tabletky. Z prezentovaných údajov je zrejmé, že u žiakov základných škôl užívanie heroínu, extázy, pervitínu a kokaínu nahradila konzumácia

húb, anabolických steroidov, LSD a tabletiiek spolu s alkoholom, preto by bolo potrebné zamerať preventívne aktivity na škodlivosť týchto nelegálnych drog.

Z výsledkov výskumu vyplynulo, že časť žiakov základných škôl mala i v tomto pomerne nízkom veku skúsenosti s fajčením cigariet a iných alternatívnych tabakových výrobkov, s konzumáciou alkoholických nápojov aj s užívaním nelegálnych drog. Zistené údaje ukázali, že medzi najčastejšie príčiny experimentovania detí s nelegálnymi drogami patrila nedostatočná výchova a starostlivosť zo strany rodičov, kontakt s partiou rovesníkov užívajúcou drogy a nevhodný spôsob prežívania voľného času. Medzi najefektívnejšie spôsoby eliminácie by bolo možné zaradiť realizáciu preventívneho programu v škole, kde majú žiaci možnosť zoznámiť sa so všetkými rizikami, ktoré im konzumácia drog prináša, orientáciu na partiu rovesníkov prežívajúcu voľný čas aktívnym rozvojom záujmov a väčšiu starostlivosť zo strany rodičov. Malo by byť úplne prirodzené, že sa otcovia a matky zaujímajú o spôsob prežívania voľného času ich detí, že vedia, s kým a kde trávajú svoj voľný čas a snažia sa ich orientovať na aktivity rozvíjajúce ich záujmy. Okrem toho majú základné poznatky aj o užívaní drog, aby mohli včas zistiť, či ich dieťa s drogami experimentovalo. Zároveň je dôležité, aby vedeli, čo majú v tejto situácii robiť a na koho sa môžu obrátiť s prosbou o radu a pomoc. Nedostatok poznatkov o konzumácii zakázaných látok u rodičov a snaha zakryť skutočnosť, že ich dieťa drogy užíva, patria k veľkým negatívam rodičovskej starostlivosti.

Medzi významné faktory ovplyvňujúce konzumáciu nelegálnych drog u žiakov základných škôl patrilo najmä nedostatočné citové zázemie v rodine, slabý záujem a kontrola zo strany rodičov a kontakty na rovesníkov, ktorí fajčili, pili alkoholické nápoje a konzumovali zakázané látky.

Z výsledkov výskumu je zrejmé, že v rámci prevencie drogových závislostí by bolo potrebné nielen v školskom a rodinnom prostredí, ale i prostredníctvom masmédií venovať pozornosť fajčeniu tabakových výrobkov a konzumácii alkoholu. Zníženie vysokej spoločenskej tolerancie, získanie objektívnych informácií o ich škodlivosti a kladný príklad dospelých prezentovaný aj masmédiách, by pomohli vytvoriť negatívny postoj žiakov základných škôl k momentálne veľmi dostupným legálnym drogám.

Anotácia:

V článku sú prezentované výsledky celoslovenského výskumu realizovaného v roku 2012 zameraného na fajčenie tabakových výrobkov, konzumáciu alkoholických nápojov a užívanie nelegálnych drog u žiakov základných škôl. Výsledky sú komparované aj vo vzťahu k zisteniam z rokov 2001, 2003 a 2009.

Literatúra:

Pétiová, M. a kol.: Konzumácia legálnych a nelegálnych drog u žiakov základných a stredných škôl. Záverečná správa z výskumu. ÚIPŠ : Bratislava, 2012